

Justitiedepartementet
Straffrättsenheten

Yttrande över slutbetänkandet Straffbarhetsåldern (SOU 2025:11)

Diarienummer: Ju2025/00206

Inledande anmärkningar

Göteborgs tingsrätt har granskat betänkandet utifrån de utgångspunkter och intressen som tingsrätten och de allmänna domstolarna särskilt har att beakta. Tingsrätten lämnar följande synpunkter.

En särskild reglering om sänkt straffbarhetsålder för vissa brott

Tingsrätten avstyrker utredningens förslag. Tingsrätten anser att det krävs starka skäl för att sänka den nuvarande straffbarhetsåldern. Utredningen har i slutbetänkandet redogjort för skäl som kan anses tala både för och emot en sänkning. Med beaktande av vad som framkommit i utredningen anser tingsrätten att det saknas tillräckliga skäl för att sänka den nuvarande straffbarhetsåldern. Den nuvarande straffbarhetsåldern om 15 år är utifrån forskning beträffande barns utveckling och mognad såväl som internationella jämförelser och åtaganden välavvägd. Därtill innebär en generell straffbarhetsålder, i enlighet med nuvarande reglering, också en förutsägbarhet i samhället i stort.

Utredningens förslag riskerar att framstå som ologiskt och obegripligt för en 14-åring som i allmänhet saknar närmre insikt i de olika brottens straffskalor och dess minimistraff. Det finns också en risk för att allmänheten upplever förhållandet mellan den särskilda regleringen om sänkt straffbarhetsålder jämte den övriga straffrätten som oförståelig. Det kan för allmänheten framstå som stötande att viss allvarlig brottslighet kan komma att leda till påföljd, medan annan allvarlig brottslighet inte medför någon straffrättslig sanktion för en 14-åring. Samma problematik föreligger beträffande fullbordade allvarliga brott i jämförelse med de osjälvständiga brottsformerna. Genom utredningens förslag kommer till exempel en fullbordad våldtäkt med straffminimum om tre års fängelse inte medföra någon straffrättslig sanktion. Ett försök eller en förberedelse till grovt rån där gärningens allvar bedöms motsvara ett straffmättningsvärde långt understigande tre års fängelse skulle dock medföra en straffrättslig sanktion för en 14-åring. Förslaget kan därmed, tvärtemot det enligt

direktivet avsedda syftet med en lagändring, medföra ett minskat förtroende för hela det straffrättsliga systemet och urholka dess legitimitet.

Tingsrätten ifrågasätter också om straffrättslig lagstiftning är det lämpligaste sättet att åstadkomma en tidig och tydlig reaktion på brottslighet begången av barn. Detta särskilt med beaktande av de negativa konsekvenser som både lagföring och längre frihetsberövanden innebär för unga lagöverträdare. Tingsrätten ställer sig frågande till att en sänkning av straffbarhetsåldern på det sätt som utredningen har föreslagit på något sätt kan anses främja unga lagöverträdarens återanpassning i samhället. Tingsrätten konstaterar också att de andra åtgärder som för närvarande genomförs inom det kriminalpolitiska området ännu inte har utvärderats och skulle kunna vara tillräckliga.

Tingsrätten konstaterar vidare att den föreslagna regleringen med en differentierad straffbarhetsålder som utgår från straffskalans minimum för ett brott medför kontinuerliga ställningstaganden för enskilda beslutsfattare inom Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten och Sveriges Domstolar avseende huruvida en faktisk gärning är straffbar eller inte för en 14-åring. Det faktum att det är enskilda beslutsfattare som ska göra bedömningarna innebär att det kan resultera i olika beslut på samma underlag. Straffbarhet blir då en bedömningsfråga. I detta sammanhang anser tingsrätten även att det finns risk för att fokus förflyttas från skuld- och påföljdsfrågan till rubriceringsfrågan vilket riskerar att sätta den enskilda beslutsfattaren i varje led i en svår bedömningssituation.

En reglering med en differentierad straffbarhetsålder kommer enligt tingsrätten medföra risk för stora tillämpningsproblem vid straffmätningen i de fall domstolen har att pröva dels ett åtal, dels en bevistalan på samma gång. Det kan uppstå svårigheter att till fullo avskärma sig från de omständigheter som bevistalan avser vid bedömningen av straffvärdet för de omständigheter som omfattas av åtalet.

Det kan även uppstå svårigheter för den enskilda domaren att göra en nyanserad straffmätning för en gärning som utgör en del av flerfaldig brottslighet men där endast delar av händelseförloppet omfattas av åtalet och andra delar faller utanför. Detta i sig leder inte endast till tillämpningsproblem utan riskerar också att leda till bristande legitimitet och trovärdighet för det straffrättsliga systemet som helhet.

Tingsrätten anser inte heller att det är lämpligt med tidsbegränsad lagstiftning inom så central straffrättslig lagstiftning som straffbarhetsåldern är. Straffrätten ska stå på egna ben. För tingsrätten framstår det som främmande att använda sig av tidsbegränsad lagstiftning på ett sådant centralt område. Det kan ifrågasättas om det är rimligt, skäligt och legitimt att genomföra en sådan tidsbegränsad ändring med grund i en förhoppning om att ett samhällsproblem ska förändras.

Avslutande synpunkter

Betänkandets bilaga 3 – En generell sänkning av straffbarhetsåldern

Betänkandets bilaga 3, beträffande en generell sänkning av straffbarhetsåldern till 14 år, kan inte ligga till grund för ändrad lagstiftning. Dess innehåll är alldeles för grundt, av rudimentär karaktär och saknar tillräckliga konsekvensanalyser.

En särskild åtalsprövningsregel

Även om utredningen inte landat i ett förslag om att föreslå en generell sänkning av straffbarhetsåldern med en särskild åtalsprövningsregel för att sortera ut vilka gärningar som ska åtalas och inte, vill tingsrätten framhålla att vi anser det olämpligt även med en sådan reglering med hänsyn till att det alltså faller på enskilda beslutsfattare att avgöra huruvida något är straffbart eller inte. Straffbarhet skulle då återigen bli en bedömningsfråga vilket riskerar tilltron till det straffrättsliga systemet.

Undanröjande av ungdomspåföljder

Tingsrätten har beträffande undanröjande av ungdomspåföljder ingen erinran mot de förslag som läggs fram i betänkandet. Om förslaget skulle komma att införas anser tingsrätten dock att det krävs förtydliganden beträffande arten och graden av misskötsamhet som ska vara för handen för att undanröjande ska ske. Detta för att tydliggöra för den enskilde unga lagöverträdaren vilken typ av överträdelse som kan medföra undanröjande såväl som för domstolarna för att möjliggöra en förutsägbar rättstillämpning.

Höjt straffmaximum för unga lagöverträdare

Tingsrätten har ingen erinran beträffande förslaget om höjning av straffmaximum för unga lagöverträdare, men ställer sig frågande till den faktiska effekten och nyttan med förslaget utöver det signalvärde som en höjning skulle kunna medföra.

Ökat statligt ansvar för barn och unga som begår allvarliga brott

Tingsrätten ser positivt på ökat statligt ansvar för barn och unga som begår allvarliga brott och tillstyrker att regeringen uppdrar åt berörda aktörer att utreda formerna för ett utökat samarbete och informationsutbyte myndigheter emellan.

Remissyttrandet är föredraget för tingsrättens ledningsgrupp. I handläggningen har även chefsrådmännen Patrik Claeson och Karin Jungerfelt deltagit. Föredragande har varit tingsfiskalerna Lenita Pettersson och Emelie Knudtzon.

Eva-Lena Norgren

Patrik Claeson

Karin Jungerfelt

Lenita Pettersson

Emelie Knudtzon